

Kiskunsági Nemzeti Park

Két víz köze

Vízmegőrzési törekvések a Baksi-pusztán
Csatangolás a Csodaréten
Gyepes élőhelyek az erdőkben

ELŐSZÓ

A Kiskunságnak számos arca, változatos élőhelyei vannak, mégis talán legjellemzőbb élőhelytípusai a különböző gyepek. Rohamosan fogynak bolygónkon a mérsékelt égövi gyepterületek, számtalan veszély fenyegeti ezen élőhelyek és jellegzetes fajaik fennmaradását. Hosszú távú megőrzésük és természetvédelmi helyzetük javítása alapvető fontosságú, ennek a lapszámnak is ez adja a fő témáját.

A Baksi-pusztán is nagy kincs a víz, hiányával mint oly sok helyen, itt is gyakran szembesülünk. Egy Uniós projektnek köszönhetően lehetőség nyílt a terület vízviszonyainak javítására, és élőhely-rehabilitációs beavatkozások elvégzésére, bemutatjuk hogyan. Két csodálatos gyepterületet is bemutatunk, ahová mindenképpen érdemes ellátogatni a tavasz folyamán. Az egyik a déli határ közelében az Ásotthalmi-láprét, ami nem véletlenül kapta a botanikusoktól a Csodarét nevet. A másik pedig az orchideáiról híres Páhi-rétek, melyet az idős vadkörtefák még különlegesebb hangulatúvá tesznek.

A Duna-Tisza köze hajdan gyakori élőhelytípusa az erdőssztyepp volt, ennek szép maradványa a Peszéri-erdő. A tisztásokon és az erdőssztyepekben található gyepek közösségei pótolhatatlan értékeiről és az itt zajló természetvédelmi célú beavatkozásokról is olvashatunk, csakúgy, mint egy gyepphez kötődő faj, a rákosi vipera védelmében az elmúlt egy évben végzett munkánkról.

A kiskunsági baglyok világába is bepillantást nyerünk és megtudjuk, mi is az a roadkill jelenség, amely őket is sújtja.

A tavaly tavaszi lapszámunk előszava úgy kezdődött, hogy „nagyot fordult velünk a világ, mire a lap tördeléséhez érkeztünk”. Nos, a helyzet most is ugyanaz, zárva tart a Természet Háza és üresek az erdei iskoláink. Programajánlónkban szakvezetési túság helyett egyelőre egyénileg bejárható kiránduló útvonalakat ajánlunk. De érdemes figyelemmel kísérni weboldalunkat, mert amint feloldják a korlátozásokat, folytatjuk a népszerű vezetett túságokat, beindítjuk programjainkat. Új szolgáltatással is készülünk, elektromos kerékpáros túságokkal. A lap hátoldalán ezekből is ízelítőt adunk.

Kiss Mónika - szerkesztő

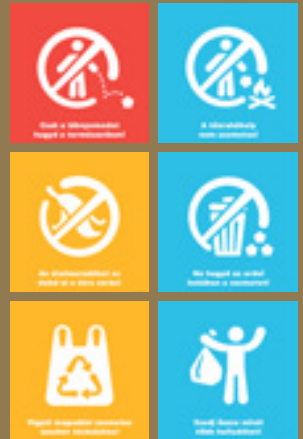

Tegyel te is a természetért! Tavaszi nagytakarítás a zöldben!

Ha a szabadban jársz, vigyél magaddal egy zacskót, és hozd el, ami nem odavaló! Mutasd meg másoknak is, és tölts fel róla képet az Instagramra és/vagy a Facebookra!

Jelöld meg #aktívmagyarország és #tavaszinyagytakarítás hashtagekkel, hogy barátaid is kedvet kapjanak!

Légy büszke, hogy tőled is tisztább a természet – és buzdítsd erre ismerőseidet is! A tavaszi nagytakarítás közös ügyünk.

Fotó: Polgár Tibor, Varázslatos Magyarország

%

Adója 1%-át ajánlja a
Kiskunsági Nemzeti Park Alapítványnak!
Adószám: 19043337-1-03

Tartalom

- 3 Rövid hírek
- 4 Vízmegőrzési törekvések a Baksi-pusztán
- 6 A pannon gyepek védelmében: a GRASSLAND-HU LIFE integrált projekt
- 7 Csatangolás a Csodaréten
- 8 Gyepes élőhelyek az erdőkben
- 11 Páhi természeti büszkesége
- 12 Nesztelenül suhanó vadászok
- 13 Újdonságok a vipera védelemben
- 15 Programajánló

Kövessen minket a Facebook-on: www.facebook.com/KiskunsagiNemzetiPark, weboldalunkon: www.knp.hu.

Impresszum

Kiadja: Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság • Felelős kiadó: Ugró Sándor igazgató • Szerkesztő: Kiss Mónika • Grafika: Szűcs Ferenc

Címlapfotó: Gémné Kovács Anita, Varázslatos Magyarország (úrge)

Fotók: Aradi Eszter, Czitor Beáta, Daróczy Csaba, Gyuricza András, Kalocsa Béla, dr. Kelemen András, Kalotás Zsolt, Kiss Mónika, Kolon-tavi archívum, Kovács Sándor, Krnács György, Majnár Anita, Mizsei Edvárd, Molnár Péter, Mórocz Attila, Puskás József, Schneider Viktor, Turóczy Tiborc

Elérhetőségeink: Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság • 6000 Kecskemét, Liszt F. u. 19.,

Telefon: +36 76/482-611, Fax: +36 76/481-074 • E-mail: titkarsag@knp.hu, www.knp.hu

ISSN 1589-2034

Készült a „A pannon gyepek és kapcsolódó élőhelyek hosszú távú megőrzése az Országos Natura 2000 Priorizált Intézkedési Terv stratégiai intézkedéseinek megvalósításával” című, LIFE17 IPE/HU/000018 azonosítójú projekt keretében, az Európai Unió LIFE programja támogatásával.

TISZAI NYURGA PONTYOK ÉRKEZTEK A CSAJ-TÓBA

A Pusztaszeri Tájvédelmi Körzetben található, Baks, Csanytelek és Tömörkény által határolt Csaj-tavi halastórendszert 1964-1971 között alakították ki egy természetes szikes tóból. A Natura 2000 hálózatra tartozó tórendszert szinte teljes egészében megvásárolta a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság 2018-ban. A halgazdálkodás továbbra is folytatódni fog, ezért 16 tonna tiszai nyurga pontyot telepítettünk négy tőegységbe áprilisban.

A nyurga ponty vagy magyar vadponty a Kárpát-medence vizeinek őshonos, vadon élő pontyfaja. Teste orsó alakú, megnyúlt, bőre aranyszínű, pikkelyvel borított, uszonyai vörösesek. Húsa a nemesített változatokétól eltérően sötétvörös, zsírban szegény, közepesen szállkás, sütte és főzve is remek. Kétnyaras vagy idősebb ivadékok érkeztek, hogy a madárkár mértékét csökkentsük. A 60-80 kg-os pontyokat már kevésbé fogják meg a kormoránok és a gémekek. Persze a gazdálkodás mellett a terület páratlan madárvilágának megőrzése is kiemelt feladatunk, ezért 1000 kg keszeget is telepítettünk a halfogvasztó vízimadaraknak.

Fotó: Kiss Mónika

VÍZPÓTLÁS A CSONGRÁD-BOKROSI SÓSTÓ MEDRÉBEN

A Csongrád-bokrosi Sóstó mintegy 100 ha kiterjedésű szikes tó, a Ramsari Egyezmény hatálya alá eső, nemzetközi jelentőségű vizes élőhely. Az enyhe, csapadékszegény telek és tavaszok, az erősen aszályos nyarak gyakoribbá válása, az emberi beavatkozások okozta indokolatlan vízelvezetések és a kedvezőtlen tájhasználat veszélyeztetik a tó természetes vízkörforgását, a tartós vízhiány veszélybe sodorja az élővilágát is. A Sóstó földrajzi-természeti adottságait jól ismerő munkatársaink megtervezték, és az Alpári Tisza Vadásztársasággal összefogva, a csatornák kezelőjének (ATIVIZIG) szakmai felügyelete mellett a Csukás-éri-fő-csatorna vizét visszaduzzasztva megoldották annak vízpótlását 2021. márciusban. Egy betétpallós ideiglenes gát segítségével juttattunk vizet a Csukás-érből egy meglévő lecsapoló csatornán át a Sós-tó medrébe, amely a talajvízszint megemelésével közvetve a környező védett területek vízháztartását is javítja. Bízunk benne, hogy a nyár derekáig így vezet tudunk tartani a tómederben. A vízpótlásnak köszönhetően a szélsőségesen csapadékszegény idei tavasz ellenére is vonuló partimadarak, récék, vöcskők, vizes nádasokra jellemző énekesmadarak, illetve fészkelő nyári ludak vették birtokukba, de olyan ritkaságok is megtelepedtek, mint a vörösnyakú vöcsök, bütykös ásólúd, gólyatölcs, piroslábú cankó, fülemülesítke és kékbegy. Kiváló táplálkozóhely lesz a környékben fészkelő rétisasnak, kerecsensólyomnak, és hiánypótló itatóhely a vadászható fajoknak, mint az őz, mezei nyúl, fácán, ami a helyi vadásztársaság eredményes vadgazdálkodásához járul hozzá. Ez a beavatkozás még nem oldja meg teljesen a terület vízháztartási problémáit, de megmutatja, hogy a különböző szakágazatok összefogásával, kisebb léptékű, de tudatos vízmegtartó törekvésekkel is jelentős eredményeket lehet elérni.

Fotók: Kiss Mónika

NINCS HELYE A KAKTUSZOKNAK A HAZAI GYEPEKEN

Az egy faj kivételével az amerikai kontinensen honos kaktuszok több nemzetségének képviselői között is találunk olyanokat, amelyek Európa mediterrán vidékein özőnfajjává váltak. Azt pedig már tudjuk, hogy az a faj, ami már valahol veszélyes özőnfajjává vált, jó eséllyel máshol is az lesz. A fügekaktusz, vagy más néven medvetalp kaktusz (Opuntia fajok) és más bokorkaktuszok (Cylindropuntia fajok) példányait sajnos már több helyen is megtalálták az országban, többek között a Pilisben, a Vértesben és a Kiskunságban is. Ezek a fajok jól túrik a téli mínuszokat, így jó vízáteresztésű talajra és napos helyre kerülve gyorsan megvetik a lábukat, szaporodásnak indulnak és telepeket képeznek, kiszorítva maguk körül minden más növényt. A Duna-Tisza közén Ágasegyházán, Kunbaracson, Kunadacson, Tázlaron és a Kéleshalmi-homokbuckákon is találtunk már állományokat. A legjobb, amit ilyenkor tehetünk, hogy eltávolítjuk őket, mint ahogy ezt mi is tettük. A Kéleshalmi külterületén felszámolt néhány négyzetméter kiterjedésű kaktuszállományban három fajt is találtunk: két fügekaktusz (Opuntia phaeacantha, Opuntia cymochila) és egy bokorkaktusz (Cylindropuntia imbricata) fajt. A kaktuszok gyakran kertből vagy temetőből kivadulva jutnak ki a környező gyepekre, vagy zöldhulladékként kerülnek a területre, esetleg szándékosan ülteti ki valaki feleslegessé vált növényeit. A hajtásdarabok könnyen legyökeresednek, de magról is terjedhet. Fontos, hogy otthon, a kertünkben is kerüljünk az inváziós növényfajok ültetését, válasszunk helyettük őshonos fajokat!

Fotó: Czitor Beáta

Vízmegőrzési törekvések a Baksi-pusztán

Pataki Zsolt, természetvédelmi őrkörület-vezető; **Unyi Miklós**, vízügyi koordinátor

A Baksi-pusztá kiemelt jelentőségű élőhelye a madaraknak, legértékesebb és fokozottan védett területeit természetes állapotú szikes tavak alkotják. A jelenlegi természetvédelmi kihívás, hogy megszüntessük a múltbéli intenzív gazdálkodás káros hatásait és helyreállítsuk a terület vízháztartását, hogy a vízkészletekkel együtt ne tűnjön el a nyüzsgő madárvilág és a különleges pusztai növényzet.

A Baksi-pusztá az Alsó-Tisza-völgy és a Homokhátság peremzónáján, Csongrád-Csanád megyében, öt település, Baks, Csanytelek, Ópusztaszer, Pusztaszer és Tömörkény külterületén helyezkedik el. A Natura 2000 hatálya alá tartozik (HUKN20019), illetve mivel teljes egészében átfed a Pusztaszeri Tájvédelmi Körzettel, így országos védeltséget is élvez.

Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy Natura 2000 területként a Baksi-pusztá elnevezés már nagyobb, 4875 hektáros területegységet jelent, mint amit korábban Baksi-pusztaként ismertünk. Szigorú értelemben a Baksi-pusztá 400 hektáros területe a Büdös-széki-főcsatornától délkeletre, a Varjas-erdőtől párhuzamosan Dong-éri-főcsatornáig, a Kettős-erdőig és a Baks-Ópusztaszer közötti műútig terjed. Cikkünkben a HUKN20019 Natura 2000-es Baksi-pusztá területéről lesz szó. A terület természetes és természetközeli élőhelyei közül a legjellemzőbbek a pannon szikes gyepek és mocsarak, a szikes tavak, majd őket követik a pannon löszgyepek. A szikes puszták elsősorban szolonyec jellegűek, a sziki magaskórósok kivételével a teljes szikes spektrum képviselteti magát.

Természetes szikes tavak maradványai

A pusztán a rendszeres elöntés vélhetően a folyószabályozások előtt sem volt jellemző, de nagyobb árvizek esetén a Dong-éren keresztül érkező vizek, és a felszín alatti vizek mellett a Tisza is szerepet játszhatott az itt létrejött szikes tavak medréinek feltöltésében. A nagy kiterjedésű, unikális élővilágnak otthont adó tavak jelentős hányadát, mint a szegedi Fehér-tavat és a Tömörkény mellett fekvő Csaj-tavat a 20. században halastóvá alakították.

Egyedüli természetes tóként a pusztaszeri Büdös-szék őrződött meg, amely az öt övező szikes pusztai területekkel együtt a Baksi-pusztá legértékesebb élőhelyeit képezi.

A tó vízborítottsága időszakos – legnagyobb vízmélysége jellemzően 60-70 cm, csapadékos években meghaladhatja az 1 métert is, aszályos időszakban pedig teljesen ki is száradhat. A felszín alól áramló vizeknek köszönhetően viszonylag sokáig képes tartani a vizet csapadékszegény körülmények között is. A tó az ún. fehér vízi szikes tavak közé tartozik, vize általában fehér, tejszerű, szinte átlátszatlan.

A Büdös-székől délre elhelyezkedő Hatvani-csatak és Vesszős-szék ugyancsak időszakosan kiszáradó szikes tavak. Ezek természetes vízellátottsága rosszabb, mint a Büdös-széké, az év jóval kisebb hányadában figyelhető meg medrükben vízborítás, amihez a mesterséges csatornával történő vízelvezetés is hozzájárul.

A Baksi pusztá egy része a Ramsari Egyezmény hatálya alá eső nemzetközi jelentőségű vizes élőhely, ahol a vízivad vadászat egész évben tiltott, de a terület egyébként is vadászati kíméleti övezet. A vonuló madártömegek számára rendkívül fontos állomáshely. Tavasszal elsősorban partmadarak, főleg godák, cankók alkotnak nagy csapatokat, míg ősszel a vadludak és a darvak a jellemzőek. Persze a terület nem csak vonuló-, hanem fészkelő- és táplálkozóhelyként is jelentős, rendszeres fészkelő többek között a golyatölcs, a gulipán, a nagy goda és a cigányréce. A Baksi-pusztán háborítatlanul megmaradt, jó állapotú szikes- és löszgyepek, valamint közéjük ékelődő kisebb kiterjedésű szikes mocsarak, nádasok, ritkás, ligetes facsoportok találhatóak.

A környező falvakban fészkelő és a pusztán táplálkozó fehér golyák mellett gyakori lát-

A pusztaszeri Vesszős-székét 2004 óta bivalyok tartják karban. Fotó: Puskás József

A Büdös-szék medre nyáron teljesen kiszáradhat. Fotó: Puskás József

vány a zsákmányra leső, a gyepek felett szitáló vörös vércse. Itt él a megye legnagyobb szalakóta-populációja (40-45 pár). A fokozottan védett kék vércsék száma is folyamatosan növekszik, mióta költőládákkal segítjük a fészkelésüket. Jelenleg 30-35 pár él a területen, a fiókákat rendszeresen gyűrűzzük. A növényrajongók is számtalan különlegeséget találhatnak itt, többek között a térség egyetlen macskahere populációját, valamint vetővirágra is csak itt lelhetünk a megyében. A pusztai tyúktaréj apró, sárga csillagokként ragyogó virágai tavasszal virítanak a pusztában. Előfordulása alátámasztja a Baksi-puszták értékeségét, mivel szinte kizárólag ősgyepekben fordul elő. Az április-májusban lila vagy sárga virágokkal pompázó apró nőszirmok is stabil állománya van a területen.

Élőhelyfejlesztés állati segítséggel

A Baksi-puszták nagy része a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság vagyongazdálkodásába tartozik. A szikes tavakon és közvetlen környékükön az Igazgatóság saját állatállománnyal, bivallyal és magyar szürke szarvasmarhával látja el a természetvédelmi célú területkezelést. A Vesszős-szék és a Hatvani-csatak elnádásodott, elzsiókásodott medrét bivallyal legeltetve sikerült megnyitni. A nemkívánatos növényzet kiterjedése folyamatosan zsugorodik, helyét a kítűzött céloknak megfelelően szikes tavi iszappnövényzet, vakszik-növényzet veszi át. A bivalyok legelésükkel és taposásukkal nyílt vízfelületeket hoznak létre, és ezzel hozzájárulnak a szikes mocsarakra jellemző madárvilág otthonra találásához. A megfelelően legeltetett, rövidebb fűvű gyepek egyes madárfajok (godák, bíbicek, cankók, gulipánok) számára megfelelő költőhelyet és táplálékforrást biztosítanak.

Csökkenő vízkészlet

A klímaváltozás hatásai legerősebben a vízzel, mint nélkülözhetetlen erőforrással összefüggésben jelentkeznek, ezen keresztül jelentős

hatást fejtenek ki napjainkban, és még inkább a jövőben. A Duna-Tisza közén lehangsúlyosabban a Homokhátságokon érezhető a talajvízszintre ható természetes és mesterséges káros hatások. A talajvízszint-csökkenés, ha enyhébben is, de a Baksi-puszták térségére is jellemző, ami a talajban található vízkészlet mennyiségének csökkenésével, időszakosan kritikus mélységbe történő süllyedésével jár. A talajvízkészlet csökkenése maga után vonja a felszíni vizek kiterjedésének és a vízborítottság hosszának csökkenését is, mivel a két vízkészlet kapcsolatban áll egymással. A káros hatások azon részét, amelyek közvetlen emberi beavatkozásokra vezethetők vissza, jellemzően szintén mesterséges beavatkozásokkal tudjuk mérsékelni.

A Baksi-puszták vizeinek szabályozására épült Büdös-széki főcsatorna a terület védeltsége óta már nemigen vezeti el a vizeket, ellenben a vele összeköttetésben lévő számos kisebb csatornával együtt – megfelelő vízkormányzás esetén – alkalmas a napjainkban vízhiányos medrek vízpótlására.

A Baksi-puszták nyílt vízü térdreibein elsődleges fontosságú a víz megőrzése a tavak szikes jellegének megtartását szolgáló sófelhalmozódási folyamatok hatékony működése, valamint a környező területek növényvilága, és a hozzájuk kötődő állatvilág érdekében.

Természetvédelmi kezelői törekvés a természetes vízkészletek csökkenésének ellensúlyozása a múltban jellemző intenzív gazdálkodás káros hatásainak megszüntetésével, továbbá új vízkormányzó műtárgyak (átereszek, zsilipek) és töltések építésével.

A vízvisszatartásra elsősorban a terület lecsapolására létrehozott csatornák szabályozásával, és a funkciójukat veszített mederszakaszok vízzállításiának megszüntetésével van lehetőség. A pusztát átszelő csatornák jelentős része máshonnan érkező vizet nem szállít, így lezárásuk, szakaszolásuk döntően

a pusztán történő vízvisszatartást eredményez.

Dong-éri-főcsatornán a csatornaórháznál lévő zsilipnél az év nagy részében vízvisszatartás történik, a puszták felől érkező vizeket csak haváriahelyzetben, magas vízállásnál engedik a pusztát átszelő Büdösszéki-csatornából a főcsatornába. Alacsony vízállásnál a Dong-éri-főcsatorna felől a védett területeken futó csatornák feltöltése is megtörténhet. Ilyen esetekben jellemzően nem a puszták elárasztása a cél, hanem csupán a csatornahálózat vízzel telítése, hogy a talajvíz-elszívó hatása ne érvényesülhessen.

A víz megtartása a fő cél

Egy, az Európai Unió által finanszírozott LIFE integrált projekt keretében lehetőség nyílt a Baksi-puszták vízviszonyainak javítására, és élőhely-rehabilitációs beavatkozások elvégzésére. A cél elérése érdekében átalakítottunk néhány mesterséges, lineáris létesítményt (töltéseket erősítettünk meg, vízelvezető árkokat temettünk be), és vízvisszatartásra szolgáló zsilipeket építettünk vagy újítottunk fel. Így biztosítjuk a felszíni vizek áramlásának jobb szabályozását, hogy megőrizzük közel 1500 ha nagyságú területen a helyben keletkező vízkészletet. Három zsilip felújításával az is lehetővé válik, hogy csapadékszegény években a környező csatornákból vizet engedjünk ki a szikes puszták mélyen fekvő, felszíni víztől leginkább függő élőhelyeire.

A helyreállítástól azt várják a természetvédelmi szakemberek, hogy a vízigényes területrészekről ne történjen meg a víz elvezetése, és szükség esetén az eddigieknél hatékonyabban és biztonságosabban lehessen megvalósítani a vízpótlást. Ezek segítségével olyan nagy kiterjedésű vizes élőhely jöhet létre, ahol a vízborítás minden körülmények között megmarad, még nagyobb számban idevonzva a parti- és vízimadarak tömegeit, és bekapcsolódik a térség szikes tavainak láncolatába.

Padkás szikeseink különleges növénye a pusztai tyúktaréj. Fotó: dr. Kelemen András

A helyben keletkező vízkészlet megőrzése a cél. Fotó: dr. Kelemen András

Pályázat címe: A pannon gyepek és kapcsolódó élőhelyek hosszú távú megőrzése az Országos Natura 2000 Priorizált Intézkedési Terv stratégiai intézkedéseinek megvalósításával
 Projekt azonosítója: LIFE IP GRASSLAND-HU (LIFE 17 IPE/HU/000018)
 Projekt időtartama: 2019. január 1. – 2026. december 31.
 Koordináló kedvezményezett: Herman Ottó Intézet
 Nonprofit Kft.
 Együttműködő projektpartnerek:
 Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság, Budapesti Erdőgazdaság Zrt., Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság, Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság, Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság, Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság, Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Magyar Természettudományi Múzeum, Nemzeti Agrárgazdasági Kamara, Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, Zöld Akció Egyesület
 Projekt teljes költségvetése: 17 258 306 EUR, ebből KNPI költségvetése: 1 179 371 EUR

A pannon gyepek védelmében: a GRASSLAND-HU LIFE integrált projekt

Szőnyi Zsófia, Prommer Máttyás, Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft.

Kevesen tudják, hogy Magyarország nemcsak termálvizekben, barlangrendszerekben vagy gémeskutakban gazdag, hanem egészen sajátos fajösszetételű gyepterületeknek: réteknek, legelőknek és kaszálóknak ad otthont, amelyek szintén értékes hungarikumnak tekinthetők, és amelyeket összefoglaló néven „pannon gyepeknek” nevezhetünk. Megőrzésükre jött létre a 8 éves GRASSLAND-HU program, Magyarország első természetvédelmi LIFE integrált projektje.

Az Európai Unióban hazánkban találhatóak a legváltozatosabb gyepek élőhelyek: dombvidéki legelők, erdős sztyeppék, ártéri és hegyi kaszálók, homokpusztai és szikes gyepek, hogy csak néhány típust említsünk. Nem véletlen nevezzük ezeket élőhelyeknek: számtalan olyan növény, állat, gomba és mikroorganizmus él és fejlődik ezeken a területeken, amelyek kifejezetten a gyepek területek adottságaihoz alkalmazkodtak. Ilyenek például az árvalányhaj-fajok, a réti kardvirág, a haris, a rákosi vipera, a kék vércse, a kerecsensólyom, de a füves élőhelyek adnak otthont számos rágcsáló- és szőrmés ragadozófajnak is, köztük a földikutyafajoknak, ürgének, molnárögörénynek vagy a kizárólag magyar vidékeken honos magyar szőcskegérnek. A vizes gyepterületeket használják „töltőállomásnak” a hazánkon átvonuló madarak is, köztük ritka, csökkenő egyedszámú fajok. Többek között ezeknek is köszönhető, hogy – az Európai Unióban egyedülálló módon – a Kárpát-medence önálló biogeográfiai régiót alkot, amely sajátosságai

inál fogva könnyen megkülönböztethető a többi európai régiótól. Az elmúlt mintegy kétszáz évben a hazai gyepterületek nagysága kevesebb, mint harmadára esett vissza. A külterjes állattartás csökkenése, a települések terjeszkedése, a vonalas infrastruktúrák által elfoglalt területek jelentős növekedése mind hozzájárultak a gyepek élőhelyek kiterjedésének drámai csökkenéséhez ebben az időszakban.

Napjainkban a klímaváltozás, a nem természetbarát mezőgazdasági gyakorlatok, a vegyszerek használata, az inváziós fajok terjedése, a településrendezések és az átgondolatlan erdősítési programok veszélyeztetik súlyosan a gyepek élőhelyek és jellegzetes fajaik fennmaradását.

Amennyiben nem történnek hathatós, a gyepek védelmét szolgáló beavatkozások, egyes fajok végleg eltűnhetnek.

A 2019-ben indult GRASSLAND-HU címet viselő LIFE integrált projekt (IP) ilyen élőhelyvédelmi beavatkozásokat hivatott végrehajtani a pannon gyepek védelmében. A projekt célja, hogy az említett területekhez kötődő fajok természetvédelmi helyzetét javítsa, és hosszú távon megőrizze.

A projektet koordináló Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft., kilenc magyar nemzeti park és a projektben részt vevő további partnerszervezetek munkatársai – a konkrét természetvédelmi beavatkozások mellett – azon dolgoznak, hogy felhívják a szakpolitika és a közvé-

mény figyelmét a pannon gyepek ökológiai és gazdasági szerepére, és ezek védelmét, megfelelő, természetbarát használatát elősegítsék. A GRASSLAND-HU LIFE IP keretében a gyepek élőhelyek állapotváltozásainak követésére jellegzetes „zászlóshajó fajok” kerültek kiválasztásra. Az őket célzó hazai és nemzetközi védelmi tervek felülvizsgálata és kidolgozása a projekt egyik fontos törekvése. Egy másik jelentős elem az idegenhonos inváziós fajok terjedésének megakadályozása, többek között az előfordulási helyekről készített országos adatbázis összeállításával és egy korai riasztó rendszer létrehozásával. Az projekt keretében 2020-ban az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság (ÖNPI) munkatársai a bebokrosodott gyepterületeket tisztították meg, ezzel visszaszorították az idegenhonos magas aranyvesszőt; a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság pedig egy 23 hektáros gyepterületről távolította el a bálványfákat. A nyolc éven át tartó GRASSLAND-HU projekt későbbi fázisában öt, mintaszzerűen természetbarát kezelési módokat alkalmazó **modellgazdaságot** is kiválasztanak az önként jelentkező gazdálkodók közül, akik követendő példaként szolgálhatnak majd más gazdaságok számára.

A projektben már számos **helyreállító tevékenység** megvalósult. A Budapesti Erdőgazdaság Zrt. és a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság (FHNPI) egy közös akció keretében illegális motokrossz pályákat számolt fel a természetes domborzati viszonyok helyreállításával. A FHNPI továbbá, kisebb tavak egyesítésével és a területet övező partfal kialakításával értékes, a területen lévő gyepekhez kapcsolódó vizes élőhelyet alakított ki az ott élő kételtűiek és madarak számára. Nagy mennyiségű, mintegy 1200 köbméternyi illegális hulladék szelektív elszállítását is megszervezték, akár csak az ÖNPI, ahol csaknem 2 tonnányi kommunális hulladéktól és 500 kilogrammnyi veszélyes hulladéktól szabadították meg az Őrségi réteket és környezetüket. A Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság pedig egy 30 km hosszú csatornahálózat betemetésével és 28 km hosszú gát megszüntetésével – ezáltal a természetes vízellátottság helyreállításával – állította vissza egy 610 hektáros terület eredeti állapotát.

A projekt keretében idén tavasszal elkezdte működését a **Gyepvédelmi Tanácsadó Szolgálat (GYTSZ)**, amely az egyik legfontosabb része a projektnek. 2021. április 15-16-án az online térben került megrendezésre a GYTSZ nyitóülése, amelynek sajtótájékoztató eseményén az Agrárminisztérium képviselője is köszöntötte az induló programot és a tanácsadó kollégákat. A megbízott tanácsadók országsszerte térítésmentesen igénybe vehető szolgáltatásként támogatják a természetvédelmi szempontból értékes gyepek kezelő, azon gazdálkodást folytató földtulajdonosokat, bérlőket, területkezelőket. Személyesen közvetítenek a területhasználók, a hatóságok és a szakmai szervezetek között, elősegítve ezzel a követendő gazdálkodási gyakorlatok kialakulását és a gyepek jó ökológiai állapotának fenntartását.

A projektből helyreállított vizes élőhely a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság működési területén

CSATANGOLÁS a Csodaréten

Krnács György, természetvédelmi örkerület-vezető

Ezt az alig 100 hektáros területet sokféleképpen nevezték már. Volt Királyhalmi rét, „Kiskezü” Wolford József rétje, Kiskezü tanya rétje, és természetesen volt névtelen is. Ma Ásotthalmi-láprét a hivatalos neve, de ennél beszédesebb a Csodarét elnevezés.

Ha gondolatban, vagy az oly sokak által elképzelt időgéppel visszakerülnénk a XVIII. század második felébe, mondjuk 1786-ba – pont száz évvel azután, hogy a törököt kiverték Szegedről – és Szegedtől nyugatra az Öttömösi-pusztá felé zötyögnénk egy szekéren, egészen más táj tárulna elénk. Fűves, fátlan pusztaság, a mélyebb részeken vizenyős mocsarak, nedves rétek – ma ezeket semlyékeknek nevezzük –, a pusztaságban változatosságot csak a szélborzolt felszínű, sivatagra emlékeztető homokbuckák jelentenének. Lakott helyeket alig látnánk, csak a jószág legeltetéséhez szükséges szállásokat. Szántó föld, erdő sehol. Szeged lakosságának növekedésével egyre fontosabbá váltak a városhoz tartozó puszták. Az első és legfontosabb változás az állandó lakosság megjelenése volt. Ez magával hozta a korábban nagy, egybefüggő pusztá feldarabolódását. A népesség növekedése egy idő után azt eredményezte, hogy szinte minden művelésre alkalmas területet fölshántottak. Ezt a folyamatot nem kerülte el a Csodarét sem. A XIX. század közepén a magasabb részeit művelésbe fogták, a mélyebb részeket kaszálóként, legelőként hasznosították. Így volt ez a szocializmus éveiben is. Ebben csak a védetté nyilvánítás eredményezett változást 1990-ben. Napjainkban az egész területet különböző minőségű és fajösszetételű gyepek borítják.

Mitől „csoda” ez a rét?

Gondolhatnánk, hogy itt valami megmagyarázhatatlan, isteni dolog történt. Nem, a csoda a rét pusztá léte. Amikor botanikus szakemberek először vizsgálták meg a területet, olyan sokszínű és egyedi növénytársulásokat találtak itt, hogy csak annyit tudtak róla mondani, „hát ez egy csoda”.

A rét amellet, hogy bizton pályázhatna a legtarkább rét címre, bővelkedik a védett növényfajokban. 22 védett faj virágzása február végén az egyhajúvirággal kezdődik, ezt követi az epergyöngyike, az agárkosbor és később a többi orchideaféle, a fátyolos- és a szibériai nőszírom, nyár elején a mocsári kardvirág, majd augusztus-szeptemberben a buglyos szegfű és a kornistárnics zárja sort.

Két fokozottan védett növényfaj, az egyhajúvirág és a mocsári kardvirág jelentős helyi állományai európai rangra emelik a Csodarétet. Az egyhajúvirágnak itt él a legnagyobb síkvidéki, természetes élőhelyen tenyésző állománya Európában. A mocsári kardvirág 80 000 tövet

meghaladó egyedszáma Közép-Európa legnagyobb populációjának számít, és jelentős részét képezi az európai állománynak.

A színes növényvilághoz változatos rovarvilág is tartozik. Az eddig feldolgozott vizsgálati anyag több mint 100 kabóca faj és 350 bogár-faj jelenlétét igazolta. Becslések szerint az itt előforduló bogárfajok száma elérheti az 1500-at is. A kistermetű ízeltlábúak mellett található itt olyan nagytestű futrinkafélék is, mint a ragyás futrinka, a mezei futrinka vagy az aranypettyes bábrabló. A sok lepkefaj közül említést érdemel a meglehetősen speciális életmódot folytató vörffü hangyaboglárka.

Kulcsfontosságú a vízmegőrzés

A Csodarét 1990. május 1. óta élvez természetvédelmi oltalmat, 2013 óta pedig része a Körös-éri Tájvédelmi Körzetnek, valamint a Déli-Homokhátság (HUKN20008) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területnek. A védett terület állami tulajdonban és a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság vagyongazdálkodásában van.

Kezelése a két kiemelt, fokozottan védett faj megőrzésének és állomány-növelésének megfelelő kaszálással történik.

Jelenleg mindkét faj (egyhajúvirág, mocsári kardvirág) állománya stabil, illetve a kardvirág állománya az utóbbi években dinamikusan növekszik. Természetesen az elmúlt tíz év csapadékvizsnyói miatt bekövetkezett szárazodás jelentős mértékben befolyásolta ennek a rétnak az élővilágát is. Az idei évben fordult elő először, hogy a tavasz egyetlen csepp felszíni víz nélkül találta a Csodarétet. A réten keresztülhaladó csatorna ugyan el van zárva, hogy a lefolyó vizeket visszatartsa, de ebben az évben erre a lezárásra sem volt szükség. Ez sajnos nem csak itt probléma, a szárazodó és kiszámíthatatlan klíma miatt a felszíni vizek megőrzése egyre inkább felértékelődik. Víz nélkül pedig tudjuk, nincs élet.

Nem csak botanikusoknak

A területet a szakemberek mellett egyre nagyobb számban keresik fel természetkedvelő, természetszerető emberek. Szinte minden hónapban találunk itt valami érdekességet. A rét természeti értékeit egy, a Királyhalmi iskolától induló tanösvény mutatja be. Botanikai értékekben leggazdagabb része az északi oldalán található hatalmas felszínen elterülő, magaslatokon sztyeppréttel, a mélyebb részeken lápréttel mozaikolt élőhely.

Az évben legalább kétszer mindenképpen érdemes ide látogatást tenni: március elején, amikor a rövid gyepekben kis rózsaszín virágok, az egyhajúvirág ezrei bújnak elő, és június közepén, amikor a magas fűvel együtt ringó kardvirágmező festi rózsaszínre a láprétek peremét. Ha valaki ekkor látogat a Csodarétre, biztosan nem marad el a CSODA.

Az Ásotthalmi-láprét a Csodarét elnevezést a botanikusoktól kapta, nem véletlenül. Fotó: Krnács György

GYEPES ÉLŐHELYEK AZ ERDŐKBEN:

a tisztások és erdőssztyepppek jelentősége és védelme a Peszéri-erdőben

Dr. Vadász Csaba, őrszolgálati csoportvezető, OAKEYLIFE projektkoordinátor
Schneider Viktor, OAKEYLIFE oktatási koordinátor

A Bács-Kiskun megye északi határán, Kunpeszér külterületén fekvő Peszéri-erdő hazánk egyik legszebb homoki erdőssztyepp élőhelye. Fotó: Molnár Péter

A legtöbb embernek a kiskunsági gyepekről a tűzok élőhelyéül szolgáló nagy kiterjedésű szikes puszták, az árvalányhajas homoki gyepek, esetleg az orchideákban igen gazdag turjánvidéki láprétek jutnak eszébe. Ezek természetvédelmi jelentőségét valószínűleg senki nem vitatja, hiszen mind-egyikük természeti örökségünk egy-egy különleges, jól ismert részét őrzi.

Vannak azonban olyan gyepek is, amelyek ugyan kevésbé látványosan, de szintén pótolhatatlan, egyedi értéket hordoznak az alföldi tájban. Ezek közé tartoznak a tisztásokon és az erdőssztyepppekben található gyepek közösségek – ezekről lesz szó a következőkben.

A téma aktualitását az (is) adja, hogy a Peszéri-erdő Natura 2000 területen jelenleg is aktív természetvédelmi célú beavatkozások zajlanak az erdei tisztások és az erdőssztyepp állományok védelme érdekében, a KEFAG Kiskunsági Erdészeti és Faipari Zrt., a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság és a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület által megvalósított OAKEYLIFE projekt keretében (bővebben: www.oakeylife.hu).

Hol van a határ az erdő és a gyepek között?

Mindenki számára egyértelmű, hogy a tipikus gyepek (rétek, legelők) alapvetően fátlan, vagy fákat csak szórványosan tartalmazó élőhelyek; az erdők pedig a fászszerű fajok meghatározó jelenlétével jellemezhető életközösségek. Aki nyitott szemmel járja a kiskunsági tájat, annak az sem meglepő, hogy erdeinkben is vannak gyepterületek (tisztások).

A zárt erdők és a fátlan gyepek között folyamatos az átmenet, ezt hívjuk erdőssztyeppnek.

A Duna-Tisza közén természetes körülmények között az erdőssztyepp dominálna, azaz a régióban klimatikus okok miatt ez képezi a potenciális növényzetet.

A Kiskunságban jelenleg megtalálható teljesen fátlan gyepeket és a nagy kiterjedésű zárt erdőket a legtöbb esetben az emberi tevékenység alakítja ki és tartja fent.

Fajok közös halmaza

Mind az erdei tisztásokra, mind az erdőssztyepppek fátlan, tehát gyepeknek tekinthető részeire jellemző, hogy a gyepi és erdei fajok mellett itt olyanok is előfordulnak, amelyek egyébként a fátlan gyepekből és a zárt erdők-ből egyaránt hiányoznak.

Tipikus gyepi fajok

A kiskunsági homoki erdőkben, így a Peszéri-erdőben is megtalálható tisztásokon számos olyan növényfaj él, amelyekkel a fátlan gyepekben is találkozhatunk. A homoki gyepek egyáltalán nem egyveretűek, a talaj humusztartalma és vízmegtartó képessége alapján több típust is megkülönböztethetünk: az évelő nyílt homoki gyepeket, a záródó homokpusztagyepeket és a homoki sztyepp-réteket.

A domináns fűfélék közé tartozik a félsivatagi körülményekhez adaptálódott *magyar csenkesz*, amely a legszárazabb, legrosszabb vízellátottságú területeken található évelő nyílt homoki gyepekhez kötődik, akárcsak a *homoki árvalányhaj*. A félcserjék közé tartozó *naprózsa*, a maga egyszerűségében is gyönyörű *homoki fátyolvirág*, vagy a

A Peszéri-erdőbe gyakran járnak egyetemi hallgatók is. Fotó: Schneider Viktor

csodálatos illatú **kései szegfű** is elsősorban az évelő nyílt homoki gyepekben fordul elő. A kicsit kedvezőbb termőhelyi feltételekkel jellemezhető, de még mindig humuszszegény, száraz termőhelyeken kialakult záródó homokpusztagyepekben a **rákosi csenkesz** válik dominánssá, mellette számos, csak a Kárpát-medencében megtalálható faj (ezek az ún. **Pannon endemizmuskok**) is megtalálható. A **homoki nőszirom**, a **kisfészű hangyabogáncs**, a **fekete kőköröscin** egyaránt a záródó homokpusztagyepek jellemző fajai, de itt a legtömegesebb a nyitvatermők közé tartozó **csikófark**, vagy az akár két méter magasra is megnövő **homoki kocscord**. A nagyobb kiterjedésű, nyílt vagy záródó homokpusztagyepekkel borított tisztásokon találhatók meg a védett **sisakos sáskának**, illetve a fokozottan védett **magyar futrinkának** egyes állományai.

A legjobb termőképeségű, humuszos homoktalajokon kialakult homoki sztyepp rétek (másnéven zárt homokpusztagyepek) domináns fűféléi az **élesmosófű** és a **barázdált csenkesz**. A homoki sztyepprétek kifejezetten gazdagok látványos virágokban, az évente kétszer is virágzó Sadler-imola, a csak a legjobb természetességű gyepeinkben tömeges **koloncos legyezőfű**, vagy akár a gyögynövényként is ismer mezei zsálya ezek

Május-júniusban virágzik a sömörös kosbor. Fotó: Aradi Eszter

közé tartozik. A kora tavasszal virágzó **tavaszi hérics** napjainkra megmaradt kiskunsági állományai is zárt homokpusztagyepekben találhatók meg.

A homoktalajokon kialakult tisztások mellett vannak időszakos többletvízhatásnak kitett termőhelyeken létrejött tisztások is, amelyeknek jellegzetes megjelenési formái a védett **kormos csáté**, a **kékperje** és a **serevényfűz** jelenlétével jellemezhető buckaközi laposok.

Erdőszegélyek fajai

A tisztásokat körülölelő erdőszegélyekben is különleges növényfajokra bukkanhatunk, amelyek számára az erdők mikroklíma-módosító (a száraz, forró nyári időjárást enyhítő) hatása biztosítja a megfelelő termőhelyi feltételeket. Az igen látványos, de rövid ideig virágzó **erdei szellőrózsa** általában az erdőszegélyekben fordul elő. A zárt erdők több faja, így például a **gyöngyvirág** is megtalálható itt. Több olyan gyepi faj van, amelyek a tisztások erdőszegélyekhez közeli részén a legtömegesebbek. Ilyen például a Duna-Tisza közén jelenleg meglehetősen ritka, de a klímaváltozás miatt valószínűleg gyakoribbá váló fokozottan védett **méhbangó**, vagy legkisebb virágú orchideának, a **sömörös kosbor** is. A belső erdőszegélyekhez kötődik a Duna-Tisza közének egyik legkritikább lepke-

A csikófark hazánkban fokozottan védett törpecserje. Természetvédelmi értéke: 100.000 Ft. Fotó: Schneider Viktor

faja, a **díszes tarkalepke**. Több madárfaj van, amelyek tipikusan szegélylakók, például az **erdei pityer**.

Erdősztyeppék fajai

A kistermetű cserjékhez tartozó **csipkés gyöngyvessző** hazánkban a természetben kis híján kihalt fajok közé tartozik, sem fátlan gyepekben, sem zárt erdőkben nem fordul elő. Az alföldön szintén tipikus erdősztyepp fajok tekinthető a **magas gyöngyperje** és az orchideák közé tartozó **piros madársisak**. A későn virágzó **szürkés ördög szem** vagy a valódi szépségét csak közelről felfedő **tarka nőszirom**, illetve a fokozottan védett **homoki kikerics** legnagyobb állományai is az erdősztyeppekben találhatók meg. Az utóbbi lágyszárú fajok fátlan gyepekben is előfordulnak, de feltételezésünk szerint ezek a gyepek is erdősztyeppék voltak az ember tájtalakító tevékenysége előtt, tehát ezek a fajok az

Az erdei pityer az erdőszegélyeket kedveli. Fotó: Kalotás Zsolt

egykori erdősztyeppék „emlékét” őrzik. Az erdősztyeppékhez kötődő állatfajok száma nagyságrendekkel nagyobb, mint a növényeké. Közéjük tartozik Európa egyik legkevésbé ismert bogárfaja, a **szarvas alganéjtűró**, amelynek kiskunsági állományai erdősztyeppekben, záródásihiányos erdőkben találhatók meg. Az egyik legszebb énekű madarunknak, az **erdei pacsirtának** és az éjszakai életmódú **lappantyúnak** legnagyobb hazai állományai egyaránt ide kötődnek.

A Peszéri-erdő neve egy kicsit félrevezető, hiszen nem csak változatos erdőállományok, hanem homoki gyepek, mocsár- és láprétek is megtalálhatók itt. Fotó: Schneider Viktor

Ebből a rövid, a területi korlátok miatt teljességre nem is törekvő felsorolásból is látható, hogy az erdei tisztásokon, illetve az erdőssztyepekben változatos, védett növényfajokban gazdag gyeptípusok találhatók meg.

Legeltetés vs. kaszálás

Fontos megjegyezni – és az előző felsorolás után talán nem is meglepő –, hogy az alföldi erdőkben megtalálható, természetvédelmi oltalom alatt álló növényfajok nagyobb része, illetve az állatfajok jelentős része a kisebb-nagyobb tisztásokhoz kötődnek.

A **meglévő tisztások fenntartása** éppen ezért természetvédelmi szempontból fontos feladat. Ennek egyik lehetséges módja az extenzív legeltetés (ahol azt a jogszabályok lehetővé teszik), illetve a kaszálás vagy a szárazítás. A megfelelő módon – nem túl nagy legelőnyomással végzett – legeltetéssel hasznosított vagy kezelt területeken maradtak fent a legfajgazdagabb tisztásaink. Vannak olyan fajok, – például a zombékoló kékperjésekhez kötődő **ezüstsávós szénalepke** – amelyek élőhelyeit csak legeltetéssel lehet fenntartani.

Erdőszegélyek faja a kecses erdei szellőrózsa. Fotó: Aradi Eszter

a gépi munkavégzéssel eltűnne a megfelelő vegetáció-szerkezet.

A tisztások elcserjésedését rendszeres kaszálással vagy tisztító szárazítással is megakadályozhatjuk. Egyre több adat támasztja alá azt, hogy a vegetációs időszakban végzett kaszálásnak destruktív hatása lehet a gyepekre (a forró, száraz nyári klíma miatt), így ezt a megoldást csak nagyon körültekintően szabad alkalmazni.

Azt is fontos kiemelni, hogy a bolygatatlan talajú (soha fel nem tört) tisztásokon található ősgyepek önmagukban is elég stabilak. Így, ha talajuk továbbra is érintetlen marad, cserjésedésük/erdősülésük lassan következik be, ezért rendszeres kezelést nem igényelnek.

További módszerek

Védett területeken, illetve Natura 2000 területeken természetvédelmi célból **új tisztások kialakítására** is van lehetőség, amivel helyreállíthatjuk a korábbi erdőssztyepp állapotot. Számos olyan jó terjedőképességű növény- és állatfaj van, amelyek könnyen kolonizálják az újabb, számukra alkalmas élőhelyeket. A Peszéri-erdőben kialakított mikrotisztásokkal sikerült a **díszes tarkalepke** élőhelyének (a belső erdőszegélyeknek) a kiterjedését megduplázni, amelynek köszönhetően a lepke állománya jelentős növekedést mutat.

Az eddig zárt erdőkkel izolált tisztások ökológiai folyosókkal történő összekötése azoknak a fajoknak a terjedését biztosítja, amelyek számára a zárt erdők áthatolhatatlan akadályt jelentenek. Ezek közé tartozik az előzőekben felsorolt fajok közül a **tarka nőszírom** és a **kisfészki hangyabogáncs**.

Vannak olyan fajok is, amelyek terjedőképessége még megfelelő vegetációszerkezet mellett is nagyon lassú – emberi időléptékkel szemlélve. A homoki nőszírom 1-2 év alatt csak néhány cm-t tud terjedni spontán módon. Korábbi erdei élőhelyeit (az ősgyepi tisztásokat) nagyrészt már felszámolták, az újonnan kialakult vagy kialakított tisztásokat pedig belátható időn belül nem tudja kolonizálni. Az ilyen fajok esetében a magvetés vagy vegetatív szaporítóképlet ültetésének formájában megvalósított betelepítéssel újabb – a későbbiekben önfenntartó – állományokat tudunk létrehozni.

Az erdőssztyepeket az inváziós fajok terjedése is veszélyezteti. A képen fiatal mirigyes bálványfák láthatók. Fotó: Schneider Viktor

Mi lesz az erdőssztyepek jövője?

Napjainkra mindössze 5000 hektár erdőssztyepp maradt fent hazánkban – ez Magyarország területének kevesebb, mint 1%-a. Figyelembe véve azt a tényt, hogy klimatikusan az alföldi területeken alapvetően az erdőssztyepek lennének jelen, kijelenthetjük, hogy az ember tájtalalkító tevékenysége ezeket az élőhelyeket érintette a legnagyobb mértékben (a lecsapolások miatt eltűnt lápokkal együtt).

A fennmaradt, fajgazdag homoki erdőssztyepek megőrzése a hazai természetvédelem egyik legfontosabb feladata.

A korábban megsemmisült erdőssztyepek pusztulását főleg a teljes talajelőkészítéssel járó mesterséges erdőfelújítás vagy más célú felszántás okozta. A teljesség kedvéért azt is érdemes megjegyezni, hogy a magtermő korú inváziós fásszárúakkal borított, természeti értéket már nem hordozó területsztrék esetében a mesterséges felújítás a leghatékonyabb (és mivel vegyszermentes technológia, a legkörnyezetkímélőbb) megoldás. A direkt emberi behatások mellett ezeket az élőhelyeket az **inváziós növények** (a mirigyes bálványfa, a nyugati ostorfa, a kései meggy, a zöld juhar és a selyemkóró) terjedése és élőhely-átalakító hatása is veszélyezteti. Ezen fajok visszaszorítása szintén a legsürgetőbb teendők közé tartozik.

Zárszóként elmondható, hogy a Duna-Tisza közti erdei tisztások és erdőssztyepek megőrzése csak aktív természetvédelmi kezeléssel valósítható meg – de szerencsére a Peszéri-erdő példája is mutatja, hogy megvalósítható. A kezelésben nem csak a KEFAG Zrt. és a KNPI munkatársai és vállalkozói, hanem önkéntesek is részt vesznek. Ha Ön is szívesen részt venne önkéntesként a természetvédelmi kezelésben, kérjük, jelentkezzen az oakeylife.hu/onkentesek weboldalon.

Páhi természeti büszkesége

Morvai Edina, oktatási referens; Bíró Csaba, természetvédelmi örkerület-vezető; Ábrám Örs, Futóhomok Természetvédelmi Egyesület

A rét idős vadkörtefái minden évszakban gyönyörűek. Fotó: Turóczy Tiborc

Páhi település a Turjánvidék és a Homokhátság határán helyezkedik el, a Kiskunsági Nemzeti Park két törzsterülete, Bugac és a Kolon-tó között. A tőle északra fekvő Páhi-rétek jellegzetes természeti értékekkel bíró láp- és mocsárrétek. Az itt található gyepek jelentőségét kiemeli azok kiterjedése és mozaikossága. A legnedvesebb részeken lápréteket találunk, a térszint emelkedésével pedig mocsárréteket, majd sztyeppréteket, mindezt magányos vadkörtefák és magyar kóris facsoportok színesítik.

Színpompás egzotikumok

Egyik leglátványosabb növénycsoport, az orchideák képviselői szép számban megfigyelhetők e réteken. A Kolon-tó körül megtalálható 23 orchidea közül tíz előfordul itt is. Az apró termetű növényekhez közel hajolva láthatjuk, hogy milyen sokféle formájú, színű lehet egy-egy virág. Például a vitézkosbor kis virágai egy sisakos vitéz alakjára hasonlítanak. Az orchideák virágait a két körbe rendeződött, körönként 3-3 lepellevél számláló, kétoldali részarányosság jellemzi. A virág egyik különleges alkotója a mézajak, mely méretében, színében, mintázatában, szőrözöttségében eltérő lehet. Ez a megporzó rovarok leszállóhelye, ugyanis a hazai orchideáknál a rovarmegporzás jellemző. A virágpork nyálkaszerű, a rovarok fejére vagy előtorára tapadó pollencsomag. A megporzó rovarokat többféleképp vonzzák a növények: nektárt termelnek, táplálék ígéretével vagy szexuálisan tévesztik meg őket. Vannak önmegporzó fajok is, mint például a fokozottan védett, kis egyedszámban jelen levő méhbangó. Némelyek erősen illatoznak is, a poloskaszagú kosbor sem véletlen kapta ezt a nevet, ha megszagoljuk, érezhetjük a rovar jellegzetes szagát. A megporzás után az orchideák tokterméseiben több ezer, nagyon apró méretű mag fejlődik, amit a szél könnyen, messzire szállít. A csiranövény kifejlődése után az orchideáknak gombapartnerekre van szükségük fennmaradásukhoz, melyet egész életük során fenntarthatnak. Hazánkban minden orchidea védett!

Átgondolt természetvédelmi kezelés

Az orchideákon kívül több tucat védett és fokozottan védett faj kötődik a Páhi-rétekhez. Költ itt a túzok, a haris, szép számban jelen van a magyar tarsza, a nagy tűzlepke, a vérfű hangyaboglárka és az elevevszülő gyík, jelentős a kornistárnics, a szibériai nőszirmos és a nyári tőzike állománya. Bár nem védett növényünk, de ősszel mesés szép rózsaszín virágszőnyegként borítja a tájat az őszi kikerics.

A mozaikos gyepeken előforduló értékes fajok megtartásához körültekintő, természetvédelmi szempontú területhasználatot végez az Igazgatóság. Az úde láprétek esetében csak a lassú beerdősülést akadályozzák meg a cserjék és fák kíméletes eltávolításával. A szárazabb mocsárrétek és sztyepprétek kezelésében a legeltetés és a kaszálás időbeni és térbeni kombinációja a legcélravezetőbb. A kaszálás időpontjának megválasztása egyedi elbírálást igényel, mely igazodik a területen élő védett fajok életciklusához. A minimum 8 méter szélességű hagyássávok, és a nagy kiterjedésű hagyásfoltok menedéket nyújtanak a vadak számára a kaszálógépek elől, a fennmaradt részeken a növények termést hoznak, a kórókban számos rovar áttelel. A szabályos vadriasztólánc használatával csökken az elkaszált fészekaljok, madarak, emlősök száma. A magasabban található, és így szárazabb területeket magyar szürkemarával és Furioso-North Star fajtájú lovakkal kíméletesen legeltetik. Az időbeni korlátozásokkal, szakaszolásokkal és az állatlétszámok beállításával a természeti értékek megőrzése szempontjából a legmegfelelőbb használati mértéket lehet elérni.

Bakancslistás kirándulóhely

A Páhi-rétek igazi kincseket rejt a természetkedvelők és kirándulni vágyók számára, melyet a nyolc kilométeres Kolon-tavi Orchi-

Tudtad?

Páhi neve a magyar „páhol” igéből származik, és a bőrkészítés egyik mozzanatát, a bőr vízben való ványolását, „páholását” jelenti. Páhi tímárjai, cserzővargái valószínűleg a Kolon-tó vizében áztatták a bőrt.

deák tanösvény mutat be. Fő témája a hazai orchideafajok különleges világa, de rajtuk kívül sok más természeti értékkel is találkozhatunk túránk során. Megismerkedhetünk a Páhitól nyugatra található Pecznik-erdővel, a körülötte levő mocsár- és láprétekkel, az itt zajló természetvédelmi kezelésekkal, a Kolon-tó földtani és talajtani jellegzetességével, valamint a láprétek állatvilágával. A tanösvény bejárását május-júniusban különösen ajánljuk, amikor a legtöbb orchidea virágzik. Ilyenkor akár hét faj is megfigyelhető.

A megfelelő szélességű hagyássávok kedvező mikroklímájú bűvőhelyet nyújtanak az áttelelő rovaroknak. Fotó: Kolon-tavi archívum

A fokozottan védett pókbangónak jelentős állománya található itt. Fotó: Kolon-tavi archívum

Nesztelenül suhanó vadászok

Tamás Ádám, természetvédelmi örkerület-vezető

A baglyok az emberek többsége számára misztikus, titokzatos madarak, melyek megpillantása életmódjukból adódóan nem gyakori esemény. Egy-egy ilyen ritka találkozás alkalmával lehetőségünk nyílna arra, hogy szemügyre vegyük érdekes viselkedésüket, meghallgassuk furcsa hangjukat, vagy betekintést nyerjünk táplálkozási szokásaikba.

A bagolyalkatúak rendjén (Strigiformes) belül 13 faj él Európában, melyek közül egy kivétellel mindegyik faj fészkelőként, vagy rendszeresen kóborlóként előfordul hazánkban is. A Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság működési területén eddig hét bagolyfaj jelenlétét sikerült kimutatni a szakembereknek, melyek közül hat faj rendszeresen költ is nálunk.

Gyöngybagoly

Nevét a tollazatán látható apró, fekete-fehér gyöngyszerű mintáról kapta, de népies nevén „lángbagoly”-nak is hívják, mely a rozdsárga alapszínére utal. Előszeretettel fészkel urbánus környezetben, elhagyott tanyák padlásán, templomtornyokban, mezőgazdasági épületekben, de regisztrálták költését már szalmakazlakban és víztornyokban is. A rágcsálók mellett gyakran fogyaszt cickányokat, denevéreket, madarakat, sőt néha még kétlábúkat is. Rejtett életmódja miatt állomány nagysága igen nehezen becsülhető. Térségünkben szórányos fészkelő. A védelmi tevékenység e faj esetében elsősorban a biztonságos fészkelőhelyek létrehozását jelenti. Egyházi épületek, pl. templomtornyok „bagolybaráttá” tétele, megnyitása, vagy az épületekben kihelyezett költőládák nagyban hozzájárulhatnak egy-egy település gyöngybagoly állományának megerősítéséhez.

A kukik állománya stabilnak tekinthető hazánkban. Fotó: Gyuricza András

Kukik

A legfeltűnőbb hangú, sokszor nappal is mutatkozó baglyunk. Alig gerle méretű madár, mely a gyöngybagolyhoz hasonlóan kedveli az ember közelségét. Padlásokon, épületek eldugott zugaiban, kéményekben költ, de elfoglalja a számára kihelyezett mesterséges költőládákat is. A kiskunsági táj gyakori lakója, melynek pihenő példányaival kéményeken és háztetőkön találkozhatunk, leggyakrabban a költési időszak kezdetén, január és március közötti időszakban. Tavasszal és nyáron nagyon sok rovat is fogyaszt, például cserebogarakat.

Füleskukik

Elsősorban sík- és dombvidéki elterjedésű, állománya a főként szalakótáknak kihelyezett mesterséges odúknak is köszönhetően megerősödött. Kedveli az öreg fákkal teli városi parkokat, gyümölcsösöket. A Kiskunságban élő baglyok közül a leginkább rovarfészkelő specializálódott faj. Ebből adódóan ez a faj az egyetlen hosszú távú vonuló bagoly, a telet Közép-Afrika szavannáin tölti. Alkonyatkor hallható egytagú, néhány másodpercenként ismétlődő füttyögése ma már hozzátartozik az alföldi táj hangulatához.

A füleskukik kedveli a Duna-Tisza köze ligetes élőhelyeit. Fotó: Mórocz Attila

Erdei fülesbagoly

Hazánkban, így a Kiskunságban is a leggyakoribb bagolyfaj. Állomány nagysága pontosan nem ismert, de minden bizonnyal ezres nagyságrendű költőpár fészkel térségünkben. Bel- és külterületen egyaránt találkozhatunk vele. Mivel a többi bagolyhoz hasonlóan e faj sem épít fészket, ezért előszeretettel foglalja el a varjúfélék elhagyott fészkeit, vagy mesterséges költőládákat. Szinte kizárólag rágcsálókkal táplálkozik. Fiókái röpképességük elérése előtt kimásznak a fészekből, és ilyenkor előfordul, hogy a talajon landolnak. Ebben az időszakban (május-június) Igazgatóságunk gyakran kap lakossági bejelentést elárvult, földön lévő bagolyfiókákról. Ilyen esetekben ajánlatos a földre pottyant fiókákat a legközelebbi fa egyik ágára feltenni és a környék nyugalmát biztosítani, hiszen az éj beköszöntével a szülőmadarak tovább fogják etetni őket, tehát nem elárvult fiókákról van szó. Az erdei fülesbagoly késő ősszel és télen csapatosan nappalozik belterületi örökzöldekben, néha nyírfákon. Legnagyobb kiskunsági gyülekezőhelyük Madarason található, ahol

2021. február elején 140 példányt számláltak a madarászok.

Réti fülesbagoly

Országosan és lokálisan is ritka fészkelő. Állománya évről-évre fluktuál legfőbb zsákmányállata, a mezei pocok gradációját követve. Kiskunsági populációja alig néhány párra tehető, de előfordulhat, hogy egyes években egyáltalán nem költ térségünkben. Az egyetlen földön fészkelő és fészkeképítő hazai bagolyfaj, mely kedveli a nedves réteket. Egyre gyakrabban figyelik meg költését mezőgazdasági művelés alatt álló területeken, például kalászos kultúrákban is.

Macskabagoly

Ez az alapvetően erdei madárfaj olyan helyen bukkan fel leginkább, ahol rendelkezésre állnak öreg, odvas fák, de alkalmanként ragadozómadarak használaton kívüli gallyfészkeit is elfoglalja. A Kiskunságban főként ártéri erdőkben, és idős homoki nyárasokban, erdei tanyahelyek kéményein találkozhatunk vele. Az egyik legkorábban költő hazai bagoly, aminek sokszor már februárban teljes a fészekalja, de előfordulnak olyan kirívó esetek, amikor január-februárban már fiókákat etető madarakat észlelnek. Nevét szürkületkor hallható erőteljes, nyávogásra emlékeztető hangjáról kapta. A hímek gyászos, elnyújtott huhogása is jellegzetes.

A macskabagoly tipikus erdei madár, kerüli a nyílt élőhelyeket. Fotó: Gyuricza András

Uráli bagoly

Szinte kizárólag hegyvidékeinken fészkel, de a fiatal madarak kóborlásuk során eljuthatnak alföldi területekre is. Mindössze egy hitelesített előfordulása ismert a Kiskunságból. 2015 októberében észleltek és lefényképeztek egy példányt Ópusztaszer mellett.

A „roadkill” jelenség

A baglyokra - mint minden más madárfajra - számtalan veszély leselkedik. Ezek egyike, a közúti forgalom okozta káros hatások,

Elgázolt gyöngybagoly az út mentén.
Fotó: Tamás Adám

gázolások. Elképesztő mennyiségű állat leli halálát az európai – és közte a magyar – utakon, nem csak baglyok, de minden más faj is. 2021. március elején egyetlen nap alatt a 4-es számú főút 113-178. km szelvényei közötti 65 km-es útszakaszon összesen 113! elűtött bagoly tetemét azonosította a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság Természetvédelmi Őrszolgálat. 89 gyöngybagoly, 23 erdei fülesbagoly és egy kuvik elgázolt példányait gyűjtötték össze a kollégák csak ezen a napon, valamint még hat szerencsétlenül járt egerészölyvet és egy karvalyt is. A baglyok vadászataik során gyakran keresztezik az utakat, ahol fokozott veszélynek vannak kitéve. Betakarítási időben a szállítás során az úttestre hulló termény szinte mágnesként vonzza a rágcsálókat, ők pedig a velük táplálkozó baglyokat. Az autók reflektorai elvakíthatják a zsákmányra leselkedő madarakat, valamint a nagy sebességgel közlekedő autók által keltett légörvények vákuumszerűen a járműhöz sodorhatják őket. Az út menti fasorok, cserjeszegélyek csökkenthetik az autókkal való ütközések esélyét. Ezek a madarakat felemelkedésre készítik, így néhány méterrel az úttest felett kell hogy átkeljenek, nem pedig közvetlenül felette. Az úthálózat fejlesztésével és bővülésével sejtethető, hogy egyre több állat fogja az úttesten végezni. Sajnos erre a jelentős természetvédelmi problémára eddig még nem született hatékony megoldás.

Költőládában nevelkedő gyöngybagoly fiókák. Fotó: Kalocsa Béla

Mit tehetünk mégis?

Kézenfekvőnek tűnhet, hogy közlekedjünk lassabban, különösen sötétben, számítva arra, hogy berepülhet elének egy bagoly vagy más madár és elgázolhatjuk. Építsünk kevesebb utat, vezessünk be sebességkorlátozásokat a madarak érdekében? Könnyen belátható, hogy ez jelenleg nem reális elvárás, azonban ha az úthálóztól távol próbálunk meg kialakítani mesterséges fészkelőhelyeket, az így felnövő és sikeresen kirepülő szaporulat segíthet kompenzálni az utakon elszenvedett veszteséget. Rendelkezésre állnak már olyan oszlopládák, odúk és költőtálcák, melyeket, ha kellő távolságban helyezünk ki az utaktól, sok pár gyöngybagolynak, erdei fülesbagolynak és kuviknak nyújthat hosszú távon stabil biztonságos költőhelyet.

Újdonságok a viperavédelemben

Mizsei Edvárd, projektkoordinátor; Schneider Viktor, kommunikációs projektmenedzser

Napjainkra csekély számú állománya maradt fenn a rákosi viperának. Fotó: Mizsei Edvárd

A rákosi vipera (*Vipera ursinii rakosiensis*) a Pannon-medence füves élőhelyein egykor nagy számban fordult elő, azonban a gyepek feltörése és szántóföldi művelésbe vonása miatt élőhelyeinek többsége megszűnt. A napjainkra fennmaradt csekély számú hazai populációk megmentése az elmúlt két évtizedben végzett természetvédelmi tevékenységeknek köszönhető.

A vipera állományainak fogvatkozását sikerült ugyan megállítani, de a kedvezőnek tekinthető élőhelyi feltételek ellenére sem növekedett kimutathatóan a kígyó egyedszáma. 2019-ben ezért egy újabb LIFE projekt indult annak érdekében, hogy a veszélyeztető tényezők hatását csökkentse, és a faj természetvédelmi helyzetét kedvezőbbé tegye.

Önkénteseink segítségével szürke káka vetést végzünk a Bócsa-bugaci homokpusztán.

Fotó: Schneider Viktor

A viperaállományokat jelenleg a kis populációméret, a jó minőségű élőhelyek korlátozott elérhetősége, azok állapotának romlása, és a megnövekedett ragadozónyomás veszélyezteti. A kis méretű és az egymástól elszigetelt állományok esetében a beltenyésztettség és genetikai sodródás miatt a populáció kihalási kockázata meglehetősen nagy. Ezt a meglévő élőhelyek kiterjedésének növelésével és az elszigetelt összekötésével lehet csökken-

teni, mivel az élőhelyek közötti átmozgások lehetősége elősegíti a génáramlást, így növelve az elszigetelt állományok genetikai változatosságát. Az elmúlt években sor került a korábban kiszántott élőhelyek egy részének visszagyepesítésére, azonban az ilyen területek minősége elmarad a rákosi vipera által kedvelt száraz homoki gyepekétől. A gyepek más részein, a mélyebb fekvésű lápréteken az időjárás és a talajvízháztartás megváltozása miatt csökkent az időszakos többletvízhatás, amely a vipera másik kedvelt élőhelyének fogvatkozását eredményezte. Az elmúlt években egyre több ragadozóról derült ki, hogy étlapjukon a rákosi vipera is szerepel, miközben ezen predátorok állományai országsszerte növekedtek. A LIFE projekt kiskunsági akcióinak fő célja e problémák kezelése.

Összekötjük az élőhelyeket

A Bócsa-bugaci homokpusztán ismert két fő állományt eddig egy idegenhonos fajkból álló telepített erdő választotta el egymástól. Ennek egy részét egy korábbi Interreg-IPA pályázat keretében letermelte a nemzeti park-igazgatóság, hogy a két állományt egy húsz hektáros élőhelyfolyosó kösse össze. Ahhoz, hogy ezt a területet valóban használják is a viperák, megfelelő gyepszerkezetet

A rekettyefűzesek kotrásával a rákosi vipera vedléséhez szükséges élőhelyfoltok alakulnak ki. Fotó: Schneider Viktor

A négyhektáros hálórendszernek köszönhetően várhatóan a rákosi vipera állománya növekedni fog. Fotó: Schneider Viktor

kell kialakítani a korábbi erdő helyén. Tavaly tavasszal a gyepek vázát alkotó veresnadrág csenkeszt vetettünk, majd ezt követően ősszel a térségben található vipera-élőhelyekre jellemző növényfajokból (pl. élesmosófű, homoki árvalányhaj, homoki szürkekaká) végeztünk vetéseket. Amennyiben szükséges, további vetésekre is sor fog kerülni, hogy minél gyorsabban kialakulhasson a megfelelő állapotú gyepszerkezet. Amíg viszont a talajfelszínen nem záródik a gyepek, folyamatosan vissza kell szorítanunk a bolygatott részeket megjelölő invazív és idegenhonos növényeket, valamint a kivágott fák sarjait.

A változatosság nem csak gyönyörködtet

A rádiótelemetriás jeladóval ellátott rákosi viperák nyomon követése során bebizonyosodott, hogy a ragadozómadarak komoly veszélyt jelentenek rájuk. Rejtőzködésüket segíti a változatos gyepszerkezet, és a takarást nyújtó zombékok elérhetősége, amelyek növelik túlélési esélyüket. A Felső-Kiskunságban több ezer hektár szántóterület

Tomini nem csak az élő viperát, de a levedlett bőrt is kiszagolja. Fotó: Schneider Viktor

visszagyepesítésére került sor, vagy indultak spontán regenerálódásnak a felhagyást követően. Az ilyen másodlagosan kialakult gyeppek fajkészlete szegényebb, mint az ősgyepké, mivel a gyenge vagy rossz terjedőképességű növényfajoknak nem elegendő néhány évtized, hogy visszatelepüljenek a korábban szántott területekre. A növényfajokban szegény gyeppek szerkezeti változatossága is alacsonyabb, ezáltal a rákosi vipera számára is kevésbé alkalmas élőhelyek. A projekt keretében ezeken a fajszegény gyeppeken végzünk növényfajokban kivételesen gazdag gyepfelülvetések, több mint ötven növényfaj magjainak kijuttatásával, amely várhatóan jelentős mértékben növelni fogja ezen területek szerkezeti változatosságát és alkalmasságát a vipera számára.

Hogyan segíthetjük a vedlést?

A Kiskunságban tapasztalható talajvízszint-csökkenés és egyes helyeken a megváltozott hasznosítás miatt a láprétek kiterjedése csökkent, a lápteknők nyílt vizét pedig teljesen benőtték a rekettyefüzesek. A projekt keretében rekettyefüzesek kotrását végezzük, valamint egyes tájsebek, pl. vizesélőhelybe ázott gödörkutak meder-helyreállítását végezzük el. A beavatkozási munkálatoknak köszönhetően az időszakos többletvízhatásnak kitett – és számos más fajnak is kedvező – élőhelyek kiterjedésének növekedése mellett a rákosi vipera vedléséhez nélkülözhetetlenek tartott időszakos felszíni vízborítással, illetve magas páratartalommal jellemezhető élőhelyfoltok is kialakulnak.

Kevesebb ragadozó, több vipera

A korábban elvégzett emlősürülék és madárköpök vizsgálatok alapján elmondható, hogy a ragadozók nagyszámú viperát fogyasztanak el, és ez lehet az oka, hogy az elmúlt évtizedekben megvalósult fajvédelmi erőfeszítések ellenére sem nőtt kimutathatóan a viperák egyedsűrűsége. A projekt keretében a vadászható ragadozók, a róka, a borz és a dolmányos varjú állományszabályozási célú gyérítése a területileg illetékes vadászárságokkal együttműködésben zajlik, de a védett és fokozottan védett ragadozómadarak távoltartására más megoldást alkalmazunk. A Rákosi vipera-védelmi Központ szomszédságában található rekonstruált gyep a faj egyik legfontosabb visszatelepítési helyszíne, amelynek egy részén a ragadozók teljes kizárásával kívánjuk védeni az ott élő viperákat. Egy négyhektáros hálórendszert építettünk, amit úgy terveztünk meg, hogy a viperák által leginkább használt gyepterületet fedje le, és a háló alatt a legeltetés is kivitelezhető legyen. A ragadozóktól mentes élőhelyen a rákosi vipera állománya várakozásunk szerint jelentősen növekedni fog, amelynek hatásaként nem csak a lehálózott területen lesz több egyed, de a viperák a területről elvándorolva a környező részállományok megerősödését is segíteni fogják, hozzájárulva e ritka kígyó hosszú távú fennmaradásához. A ragadozók mellett a vaddisznó károkozása is jelentős lehet a rákosi vipera állományában. Nemcsak a kígyókat fogyasztják el, de hatalmas területeken túrják a gyepet, ezzel előidézve az élőhelyek leromlását. A vaddisznók távoltartása céljából többsoros villanypásztorral vesszük körbe a viperák lakta felső-kiskunsági gyepet a helyi gazdákkal együttműködve.

Az interaktív tanórák mellett kirándulásokat is szervezünk a Rákosi vipera-védelmi Központba. Fotó: Majnár Anita

Van, aki az orrával segíti a munkánkat

A természetvédelmi célú kezelések és beavatkozások hatékonyságának mérése alapvető fontosságú a védelmi tevékenységek értékeléséhez és a jövőbeli tevékenységek megalapozásához. A rákosi vipera élőhelyek állapotát és a populációk egyedsűrűségét vizsgáló korábbi tapasztalatok alapján, egy komplex monitoring rendszert dolgoztunk ki, amely a hagyományos adatgyűjtési és a legjobban bevált adatfeldolgozási és elemzési módszereket egyesíti újszerű megközelítésekkel. A rákosi viperát nem könnyű fellelni az élőhelyein. Nem is csoda, hiszen ez a kistermetű kígyó számos állat etlapiján szerepel, és a predáció elkerülése érdekében élete legnagyobb részét úgy éli le, hogy egy porcikája sem látszik ki a fűből. Az ilyen rejtőzködő életmódot élő fajok esetében egy adott élőhely állományának felmérése, vagyis annak megállapítása, hogy az egyedek hol és milyen számban fordulnak elő, nagy időbeli ráfordítást igényel. A 2020-as év során több ezer kereséssel töltött óra alatt mindössze 130 rákosi vipera egyedet sikerült észlelni. A minél pontosabb és hatékonyabb állománybecslés érdekében a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság létrehozta a rákosi vipera-kereső kutyás egységét. A Tomi névre keresztelt német juhászkutya megtanulta a különböző korú és nemű viperák és vedlések szagának azonosítását. A kutyás egység feladata a potenciálisan alkalmas élőhelyeken a rákosi vipera jelenlétének kimutatása, az előfordulások finomléptékű térképezése, és az adatgyűjtés segítése a monitoring tevékenységek során.

Viperaórák az iskolákban

Fontosnak tartjuk, hogy akik „viperas” élőhelyek közelében laknak, ismerjék a fajt, és oktanulni ne tartsanak tőlük. Ezért rendszeresen szervezünk interaktív tanórákat és rajzversenyeket az itteni iskoláknak, amelyeken a gyerekek fogékony partnernek bizonyulnak. A Rákosi vipera-védelmi Központba szervezett kirándulások keretében az érdeklődők testközelbe is kerülhetnek e ritka és fokozottan védett kígyóval.

A rákosi vipera természetvédelmi helyzetének javítása a Pannon régióban
LIFE18 NAT/HU/000799

Fedezz fel izgalmas helyeket a Kiskunságban!

A járványügyi korlátozások miatt lapzártánkig még nem tudtuk elindítani az idei szakvezetéses túráinkat. Önállóan viszont addig is barangolhatunk a Duna-Tisza közén! Ehhez adunk két családbarát tippet, könnyen teljesíthető útvonalakkal.

SZERTESZÉT A SZERI-SÍKON – séta a Péteri-tavi Vöcsök tanösvényen és a Pusztaszéri Hétvezér emlékműnél

A javasolt túraútvonal történelmi és természeti látnivalókat kapcsol össze. Ezek a helyek egymástól 10 km-nyi távolságra vannak, így egy fél-egynapos túra során személygépkocsival mindkét helyszín felkereshető, ahol rövidebb-hosszabb gyalogos túrák tehetőek.

Kedjük a napot a Péteri-tónál, a Vöcsök-tanösvényen. Az 5-ös számú főútvonalon Kiskunfélegyházától délre, a 127-es km táblánál található a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság tájegység irodája (egy egykori iskolaépületben), innen indul a tanösvény. Parkolni itt lehet. (GPS:46.595529, 19.921246) A 3500 méter hosszú, hurokszerű útvonal tíz információs ponton mutatja be a környék sokszínű élővilágát. Útközben megleshetjük a csatornaparton napozó mocsári teknősöket, megfigyelhetünk hódrágtá fákat, a kilátóból távcsővel pásztázva pedig a tavon pihenő vízmadarakban gyönyörködhetünk.

A Péteri-tó után vegyük az irányt Pusztaszerre, egy kis történelemóra. A Hétvezér emlékmű, mint történelmi emlékhely, az országos jelentőségű védett természeti területek között ritkaságnak számít. Egy négyhektáros területen, ligetes erdő övezte kunhalom tetején látható. A legenda szerint a Szeri-pusztában összegyűlő honfoglaló magyar törzsek vezéreinek sátrait hét halomra, hét pusztából kiemelkedő magaslatra állították fel, mely dombok ma is fellelhetőek a pusztaszéri síkon. Az időstölgyfák árnyékában itt meg is pihenhetünk. Megközelítés: Pusztaszér község központjából végig a Kossuth utcán, és annak folytatásában a földúton, tábla jelzi hol kell az emlékmű felé fordulni. Gyalogosan a piros sáv jelzésű turistautat követve jutunk az emlékműhöz, de gépkocsival is megközelíthető. (GPS:46.557147, 19.968570)

+Programtipp: Ópusztaszéri Történelmi Emlékpark

(a nyitvatartásról érdemes előre tájékozódni a járványügyi korlátozások miatt!)

Fotó: Daróczy Csaba

SÉTA A SZELIDI-TÓ PARTJÁN, A KÉKMOSZAT TANÖSVÉNYEN

A Szelidi-tó és környéke a strandoláson, vízi élményeken és horgászaton túl a kerékpáros és gyalogos túrázók számára is kiváló lehetőségeket rejt.

A Szelidi-tó a jégkorszak után a Dunából lefűződött jellegzetes morotvató, mely 1976 óta természetvédelmi terület. Kellemes, lágy, gyorsan felmelegedő lúgos vize van, mely a szikésekre jellemző nátrium- kálium- és magnéziumsók mellett minimális jódot is tartalmaz, ezért nem véletlenül népszerű természetes fürdőhely.

A Kékmoszat tanösvény 12 állomáson mutatja be a tó keletkezését, a víz jellegzetességeit és a benne élő élőlényeket, valamint a környező területek élővilágát. Kiinduló pontja a Dunapataj-Szelid üdülőfaluban levő Szittyó téren található, egyben ez a tavi turizmus központi helyszíne. Gyalog és kerékpárral is bejárhatjuk a 2400 m hosszú útvonalat.

Akinek ennyi séta még nem lenne elég, meg is kerülheti a tavat. A teljes kör hossza 11 km, mely tempótól függően 3-5 óra alatt teljesíthető.

+Programtipp: Harta melletti Duna-szakasz

A hartai Duna-ág menti erdők területe 1996 óta helyi természetvédelmi oltalom alatt áll és a Natura 2000-es hálózat része. Itt található az EuroVelo6 nemzetközi kerékpárút Solt-Kalimajor és Harta közötti szakasza. A kerékpárút a Duna mentén, a nyári gáton halad, így bepillantást enged a táj szépségeibe, élővilágába. A kerékpárút déli szakasza kisebb körtúrára is alkalmas vagy el lehet kerekézni rajta egészen a Szelidi-tóig.

Fotó: Daróczy Csaba

TÚRÁZZ VELÜNK E[⚡]KTROMOS KERÉKPÁRRAL!

Túránkat a járványügyi helyzet függvényében tarthatjuk meg, az esetleges korlátozásokat figyelemmel kell követni!

A távolságoktól nem kell megijedni, elektromos kerékpárral menni fog!

2021. május 8. - Madarak és fák napja alkalmából a hartai Dunánál 35 km

A Duna menti galériaerdőket tekintjük meg, melyek sok énekesmadárnak adnak otthon. Több ponton csodálatos kilátás lesz a Dunára. Részben a töltsen, részben földutakon haladunk.

2021. május 16. - Kolon kerülő, főszerepben az orchideák 45 km

Körbetekercjük a Kolon-tavat! A tó keleti és déli oldalán különleges láprétek húzódnak. A Páhi-réteken és Pecznik-erdő körüli gyepeken május-júniusban látványosan virítanak az orchideák. A fülöpszállási Rekettyés mocsárrétjein és a Káposztási-turjános égeres láperdőjében gyalogosan barangolunk.

2021. május 22. - Gyógynövénykereső túra a szegedi Fehér-tónál 40 km

A Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet növényvilágát ismerteti a túra. A szegedi Fehér-tótól Dóciig kereközünk kerékpárutakon, csekély forgalmú utak mentén.

2021. május 29. - Körtúra a Péteri-tónál 10 km

A KNPI tájegységiródatól indulva megtekintjük a frissen elkészült, új kilátót, majd a tó nyugati felére kerülve a szintén új madárlest is.

2021. június 5. - Ártéri tájakon Tiszaalpár körül 15 km

A Kontyvirág Erdei Iskolából indulva a Tőserdőn keresztül elérjük az Alpári-rétet, ahol megcsodálhatjuk az ártéri tájat. A tiszaalpai Várdombról gyönyörű panoráma tárul elénk.

2021. június 13. - Túra a kunpeszéri erdőben, látogatás a Görög méhészetben 25 km

Kunpeszéri erdő csodálatos világa után ellátogatunk egy méhészetbe is.

2021. június 19. - Homoki erdők között Nyárlőrinc környékén 25 km

A Kontyvirág Erdei Iskolából a Nyárlőrinci-erdő felé vesszük az irányt, amely egy nagyon szép erdőssztyepp-maradvány.

2021. június 27. - Nyári kalandozás a Kolon-tónál 25 km

A Kolon-tó keleti oldalán a nádas élővilágát és a lápréteket ismerjük meg, majd a Kis-Kolon elnevezésű részen a virágos rétek gazdag rovarvilágával ismerkedünk. A fülöpszállási Rekettyés mocsárrétjein és a Káposztási-turjános égeres láperdőjében gyalogosan barangolunk.

2021. július 1. - Kunhalmok nyomában a Pusztaszeri Tájvédelmi Körzetben 60 km

A Tisza-völgyi Bemutatóháztól indulva Sándorfalva – Ópusztaszer – Pusztaszer útvonalon a Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet kunhalmait, szikeseit és madárvilágát fedezzük fel.

2021. július 3. - Fürdőzéssel egybekötött túra a Szelidi-tónál 40 km

A körbekerekesszük a Szelidi-tavat, megtekintjük a Kékmoszat tanösvényt, valamint a közeli Kékesi-rétet.

A fürdőzés a túra végén opcionális!

Jelentkezés: a járványügyi korlátozások feloldása után lehet jelentkezni a túrákra, kísérje figyelemmel a knp.hu weboldalt!

Ár: felnőtt jegy 7500 Ft/fő, kedvezményes jegy (diák, nyugdíjas) 6200 Ft/fő

Az ár tartalmazza a túravezetést és az e-kerékpár használati díját, nem tartalmazza a balesetbiztosítást. Bukósisakot és láthatósági mellényt biztosítunk, de természetesen sajátot is lehet hozni.

Részvevők száma: minimum 8, maximum 16 fő

A túrákon az e-kerékpárok nagysága és súlya, valamint a terepi viszonyok miatt minimum 45 kg súlyú, 150 cm magas, legalább 14 évet betöltött személyek vehetnek részt.

Tudnivalók a kerékpárokról: Haibike Sduro trekking 1.0 '20 típusú elektromos kerékpárjaink férfi (52cm), illetve női (44cm) alumínium trekking vázzal állnak a túrázók rendelkezéseire. Ezek egy Bosch Active Line Plus - 250 W/50 Nm-es közép motorral, 8 sebességű láncváltóval és hidraulikus tárcsafékekkel vannak felszerelve. Tartozik még a kerékpárhoz, egy LCD kijelző, amelyen követhetjük a megtett távolságot, a túra időtartamát illetve, hogy az elektromos ráségítés éppen melyik fokozatát használjuk. Nyomon követhető továbbá az akkumulátor töltöttségi állapota, valamint hogy az éppen használt fokozatban mennyi idő múlva merül le az akkumulátor. Kerékpárjaink elől hátul sárvédővel, lámpákkal és csengővel vannak ellátva.

A túrák során kizárólag a KNPI elektromos kerékpárjait lehet használni!

A programváltozás jogát fenntartjuk!

A LIFE IP GRASSLAND-HU (LIFE17 IPE/HU/000018) projekt az Európai Unió LIFE Programjának támogatásával valósul meg.

